

УДК: 372.3+371.134+008

Олена Альбертівна Кудрявцева,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна
Аліна Михайлівна Комишан,
магістрант факультету дошкільної педагогіки та психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті надано обґрунтування проблеми формування інформаційної культури у майбутніх вихователів. Проаналізована трактовка поняття «інформаційна культура». Констатовано, що сьогодні недостатньо розроблена проблема формування інформаційної культури у студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». Визначено критерії, показники і схарактеризовано рівні сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти. Представлені результати експериментальної перевірки методики формування інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти.

Ключові слова: інформаційна культура, майбутні бакалаври з дошкільної освіти, критерії, показники і рівні сформованості інформаційної культури, ефективне формування інформаційної культури.

Процеси формування інформаційного суспільства зумовили значні зміни в суспільстві загалом й освіті зокрема. Інформаційно-комунікаційні технології все більше проникають у різні сфери життя, науки, освіти, виробництва, що вимагає відповідних знань і вмій їх використовувати і цілеспрямовано формувати інформаційну культуру у майбутніх фахівців. Невід'ємною складовою підготовки студентів є оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями і використання комп'ютера.

В Законі України «Про національну програму інформатизації» зазначається, що одним з основних завдань програми є створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури [2].

З огляду на актуальність інформатизації освіти і створення інформаційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах в Україні, важливим є дослідження проблеми формування інформаційної культури майбутніх фахівців. Особливого значення набуває проблема формування інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти, оскільки ускладнюється специфікою їх професійної підготовки.

Поняття «інформаційна культура» характеризує одну з граней, пов'язану з інформаційним аспектом життя людини. Інформаційною культурою виступають, як знання про інформаційне середовище, так і закони його функціонування.

Вивченню проблеми присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених (А. Атаян, А. Ашероф, Т. Бабенко, В. Биков, М. Бердяєв, Ю. Брановський, Я. Вагременко, Г. Воробйов, В. Виноградов, Л. Вінарік, Т. Вітухновська, Т. Везіров, Р. Гуревич, М. Жалдак, Н. Зинов'єва, А. Коломієць, В. Коган, М. Колчинський, Н. Кузнецова, Б. Кваша, Ж. Іноземцева, М. Макарова, М. Назаренко,

О. Суханов, Е. Семенюк, Е. Тейлор, О. Хмельницький, І. Яглов та інші).

Аналіз психолого-педагогічної літератури та дисертаційних досліджень засвідчив, що науковцями приділяється багато уваги проблемі формування інформаційної культури у студентів різних напрямів підготовки, особливо технічних спеціальностей, але недостатньо розроблена проблема формування інформаційної культури у студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта».

Розглянемо трактування поняття «інформаційна культура» різними вченими. Інформаційна культура, на думку науковців, виступає в якості одного з основних чинників розвитку сучасного суспільства. Від її рівня залежить подальший прогресивний або регресивний стан інформаційного середовища і ноосфери в цілому.

О. Хмельницький зазначає, що «інформаційна культура – це якісна характеристика життєдіяльності людини у сфері одержання, передавання, збереження і використання інформації, де пріоритетним є загальнолюдські цінності» [5, с. 391].

Н. Зинов'єва розуміє під інформаційною культурою гармонізацію внутрішнього світу особистості в ході освоєння всього обсягу соціально необхідної інформації [3].

Найбільш вдалими вважаємо визначення даного поняття О. Карабіним. На думку вченого, інформаційна культура суспільства є цілісною соціальною системою, одним із найважливіших багатогранних чинників загальної культури людства. Що стосується інформаційної культури особистості, то науковець зазначає, що вона «вміщує в себе багатоаспектні, взаємопов'язані елементи – інформаційний потенціал, інформаційний світогляд, інформаційний менталітет, інформаційно-орієнтаційну діяльність,

мікро- та макроінфомодель, інфопотребу та інші» [4,с.149].

Відтак, інформаційна культура студентів-бакалаврів виявляється в умінні пошуку необхідних даних в різних джерелах інформації; у здатності використовувати в своїй діяльності комп'ютерні технології; в умінні виділяти в своїй професійній діяльності інформаційні процеси і управляти ними; у володінні основами аналітичної переробки інформації; в оволодінні практичними способами роботи з різною інформацією; у знанні морально-етичних норм роботи з інформацією.

Сформованість інформаційної культури як частини педагогічної культури відкриває дуже широкі можливості для оптимізації процесу навчання. Так, зокрема, бакалаври з дошкільної освіти дістають можливість використовувати нові методи і способи обробки даних (знань студентів, їх успішності та ін.); використовувати широкий спектр навчальних матеріалів і наочної допомоги; підвищувати свою кваліфікацію шляхом дистанційного і іншого навчання; використовувати для свого професійного зростання і самоосвіти інформаційні ресурси комп'ютерної мережі Internet.

Інформаційна підготовка студентів-бакалаврів повинна носити безперервний характер. Тому, можна стверджувати, що формування інформаційної культури повинно здійснюватися на всіх ступенях освіти і в усіх напрямках дисциплін, що вивчаються.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка методики формування інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти.

Експериментальне дослідження проводилося на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», на факультеті дошкільної педагогіки та психології. В експерименті брали участь 38 студентів III курсу, денної форми навчання, на пряму підготовки «Дошкільна освіта».

Сутність експерименту полягає у вивченні стану сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти та розробці методики для підвищення ефективності її формування. З метою визначення рівнів сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти був проведений педагогічний експеримент, що включав три етапи: констатувальний експеримент, мета якого полягала у визначенні наявного рівня сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти; формувальний, метою якого було підвищення рівня сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти; контрольний, метою якого був аналіз і перевірка ефективності проведеної роботи з формування інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти.

З метою встановлення рівня сформованості інформаційної культури студентів під час дослідницької роботи були виділені критерії та їх показники, за якими можна судити про рівень сформованості того чи іншого компонента

інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти. Під критерієм розуміємо ознаку, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація тих змін, що відбуваються в результаті експериментального навчання. Показник розуміємо як ознаку, що дає можливість виокремити найбільш суттєві аспекти інформаційної культури майбутніх бакалаврів [1, с.15].

Нами були визначені такі критерії та показники сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти:

1. Ціннісно-змістовий критерій з показниками:
 - інформаційна обізнаність(обізнаність студентів з основними поняттями інформаційної культури та особливостями інформаційних джерел і потоків у власній професійній сфері, а також з методами формами й прийомами застосування НІТ (у навчальному процесі);
 - інформаційна активність (процес, у якому реалізуються різні за ступенем розвиненості інформаційні потреби, інтереси на основі набутих інформаційних знань);
 - інформаційна готовність(реалізується в процесі комунікації ,та відповідальності за розповсюдження інформації).
2. Професійно - діяльнісний критерій з показниками:
 - вміння, спрямовані на отримання інформації з різноманітних джерел; - вміння, спрямовані на адаптацію та інтерпретацію інформації;
 - вміння, спрямовані на адекватне й повне повідомлення інформації.
3. Творчо- рефлексійний критерій з показниками :
 - здатність до креативного мислення;
 - здатність до самостійного мислення;
 - здатність до рефлексії.

Ми схарактеризували такі рівні сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти як: високий рівень, середній рівень та базовий рівень.

До високого рівня сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти були віднесені інформаційно обізнані студенти (обізнані з основними поняттями інформаційної культури та особливостями інформаційних джерел і потоків у власній професійній сфері, а також з методами, формами і прийомами застосування НІТ у навчальному процесі); інформаційно активні студенти (здатні до реалізації різних за ступенем розвиненості інформаційних потреб, інтересів на основі набутих інформаційних знань); інформаційно підготовлені(відповідальні за розповсюдження інформації); такі студенти вміли отримувати інформацію з різноманітних джерел; вміли адаптувати та інтерпретувати інформацію; вміли адекватно і повно повідомляти інформацію; студенти здатні до креативного та самостійного мислення; здатні рефлексувати.

До середнього рівня сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти були віднесені недостатньо

інформаційно обізнані студенти(не повністю обізнані з основними поняттями інформаційної культури та особливостями інформаційних джерел, недостатньо обізнані з методами, формами і прийомами застосування НІТ у навчальному процесі); інформаційно активні (здатні до реалізації різних за ступенем розвиненості інформаційних потреб, інтересів на основі набутих інформаційних знань); недостатньо інформаційно підготовлені (не достатньо відповідальні за розповсюдження інформації), такі студенти вміють отримувати інформацію з різноманітних джерел; вміють адаптувати, але не повністю інтерпретувати інформацію; вміють адекватно, але не повно повідомляти інформацію; студенти здатні до креативного мислення, самостійного мислення; не завжди здатні до рефлексування.

До базового рівня сформованості інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти були віднесені інформаційно не обізнані студенти(не володіють основними поняттями інформаційної культури, не обізнані з особливостями інформаційних джерел і потоків у власній професійній сфері, не знають методи, форми та прийоми застосування НІТ у навчальному процесі); не достатньо інформаційно активні студенти (здатні до неповної реалізації різних за ступенями розвиненості інформаційних потреб інтересів на основі набутих інформаційних знань); інформаційно не підготовлені (не відповідальні за розповсюдження інформації); вміють отримувати інформацію лише з мережі Internet; не вміють адаптувати та повідомляти інформацію; не вміють адекватно і повно повідомляти інформацію; не здатні до креативного мислення, здатні мислити тільки стереотипно; не здатні до самостійного мислення; при рефлексії виникають значні ускладнення.

Ми використовували наступні діагностувальні методи для визначення ступенів прояву визначених показників: анкетування майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти для визначення інформаційної обізнаності та здатності рефлексувати, тест А. Клименко «Наявність інформаційної культури у студентів», картка самооцінки, адаптовані нами для студентів напряму «Дошкільна освіта», для визначення їх інформаційної готовності, кросворд для виявлення здатності до креативного та самостійного мислення, діагностувальні практичні завдання для виявлення інформаційної активності та інформаційних вмінь у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти.

Нами було розроблено таку систему оцінювання визначених показників:

- 0-1 бали – показник не проявляється, або проявляється слабо;
- 2 бали – показник проявляється в неповному обсязі;
- 3 бали – показник проявляється у повному обсязі.

Було розроблено таку шкалу оцінювання визначених показників:

1. Високий рівень сформованості інформаційної культури – від 27 до 19 балів.
2. Середній рівень сформованості інформаційної культури – від 18 до 10 балів.
3. Базовий рівень сформованості інформаційної культури – від 9 до 0 балів.

На констатувальному етапі експерименту ми отримали такі результати: в групі ДОБ - 3.1(д) з високим рівнем сформованості інформаційної культури 2 студентів (10%), з середнім рівнем сформованості інформаційної культури 7 студентів (37%), з базовим рівнем сформованості інформаційної культури 10 студентів (53%); в групі ДОБ - 3.2(д) з високим рівнем сформованості інформаційної культури 3 студентів (16%), з середнім рівнем сформованості інформаційної культури 9 студентів (47%), з базовим рівнем сформованості інформаційної культури 7 студентів (37%).

Ми бачимо, що результати в обох групах приблизно однакові, але гірші в першій групі. Тому ми обираємо як експериментальну групу ДОБ - 3.1(д), де гірші результати. А як контрольну ДОБ - 3.2(д), де дещо кращі результати.

З метою підвищення рівня сформованості інформаційної культури у студентів експериментальної групи на формуальному етапі експерименту ми розробили семінар-практикум та тренінг на тему: «Можливості інформаційно - комунікативних технологій у розвитку творчої активності, пізнавальної самостійності студентів». На цьому етапі дослідження ми працювали тільки зі студентами експериментальної групи.

Для перевірки ефективності розробленої формуальної методики ми провели контрольний етап експерименту зі студентами як експериментальної, так і контрольної груп. На цьому етапі дослідження ми використовували ті ж діагностичні методи, що і на констатувальному етапі. Ми отримали такі результати: у групі ДОБ - 3.1(д) з високим рівнем сформованості інформаційної культури 4 студента (21%), з середнім рівнем сформованості інформаційної культури 11 студентів (58%), з базовим рівнем сформованості інформаційної культури 4 студента (21%); в групі ДОБ - 3.2(д) з високим рівнем сформованості інформаційної культури 3 студентів (16%), з середнім рівнем сформованості інформаційної культури 10 студентів (53%), з базовим рівнем сформованості інформаційної культури 6 студентів (31%).

Таким чином результати контрольного експерименту довели що запропонована нами формуальна методика є дуже ефективною, сприяє формуванню інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти.

Досліджувана нами проблема є дуже актуальною, потребує подальшого вивчення. Перспективу дослідження вбачаємо у розробці педагогічних умов формування інформаційної культури у майбутніх бакалаврів з дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева В. Ю. Формирование информационной культуры учащихся педагогических училищ: автореф. дис. на получение науч. степени канд. пед. наук.: спец. 13.00.02 « Теория и методика обучения и воспитания» / В. Ю. Андреева. – СПб, 2003. – 20 с.
2. Закон України «Про національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Закону: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>
3. Зиновьева Н. Б. Информационная культура личности. Введение в курс: Учеб. пособие для вузов культуры и искусства/ Под ред. И. И. Горловой. – Краснодар: Краснодар.гос.акад.культуры. – 1996. – 141 с.
4. Карабін О. І. Інформаційна культура студентів в контексті модернізації педагогічної освіти // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка /О. І. Карабін. – 2005. – №2. – С. 149–158.
5. Хмельницький О. О. Інформаційна культура сучасного фахівця //Творча особистість у системі неперервної професійної освіти: Матеріали Міжнар. наук. конф. – Харків/ О. О. Хмельницький. – ХДПУ, 2000. – С.390-393.

Елена Альбертовна Кудрявцева,
кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры дошкольной педагогики,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный
педагогических университет имени К. Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина
Алина Михайловна Комышан,
магістрант факультета дошкольной педагогики и психологии,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный
педагогических университет имени К. Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ У БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Информационно-коммуникационные технологии все больше проникают в разные сферы жизни, науки, образования, производства, что требует соответствующих знаний и умений их использовать и целенаправленно формировать информационную культуру у будущих специалистов. Неотъемлемой составляющей подготовки студентов является овладение информационно-коммуникационными технологиями и использование комп'ютера.

В статье представлено теоретическое обоснование и результаты экспериментальной проверки методики формирования информационной культуры у будущих бакалавров дошкольного образования. Проанализирована трактовка различными учеными понятия «информационная культура». Констатируется, что недостаточно разработана проблема формирования информационной культуры у студентов направления подготовки «Дошкольное образование».

Описаны этапы экспериментального исследования (констатирующий, формирующий, контрольный), сущность которого состояла в изучении состояния сформированности информационной культуры у будущих бакалавров дошкольного образования и разработке методики для повышения эффективности ее формирования. Определены критерии и показатели сформированности информационной культуры у будущих бакалавров дошкольного образования (ценностно-содержательный с показателями: информационная осведомленность, информационная активность, информационная готовность; профессиональной-деятельностный с показателями: умения, направленные на получение информации из различных источников; умения, направленные на адаптацию и интерпретацию информации; умения, направленные на адекватное и полное сообщение информации; творчески-рефлексивный с показателями: способность к креативному мышлению, способность к самостоятельному мышлению, способность к рефлексии). Охарактеризованы уровни сформированности информационной культуры у будущих бакалавров дошкольного образования (Высокий, Средний, Базовый). Предложена диагностическая методика для определения степени проявления показателей и разработана система их оценивания. Представлены обобщенные результаты констатирующего эксперимента по описанным уровням.

С целью повышения уровня сформированности информационной культуры у студентов экспериментальной группы на формирующем этапе эксперимента были разработаны и проведены: семинар-практикум и тренинг на тему «Возможности информационно-коммуникационных технологий в развитии творческой активности, познавательной самостоятельности студентов».

Для проверки эффективности разработанной формирующей методики проведен контрольный этап эксперимента со студентами как экспериментальной, так и контрольной групп. На этом этапе исследования использовалась та же диагностическая методика, что и на констатирующем этапе. Представлены результаты контрольного эксперимента, доказывающие эффективность предложенной формирующей методики.

Перспективу дальнішого изучення данної проблеми видим в разработке педагогіческих русловий формирования інформаційної культури у будущих бакалавров дошкільного образования.

Ключевые слова: інформаційна культура, будущие бакалавры дошкільного образования, критерии, показатели и урони сформированности інформаційної культури, ефективное формирование інформаційної культури.

Olena Albertivna Kudryavtseva,
PhD in Pedagogical Sciences (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor,
Associate Professor at the Faculty of Preschool Education,
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,
26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine;
Alina Mykhailivna Komyshan,
Master student at the Faculty of Preschool Pedagogics and Psychology,
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,
26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

FORMATION OF THE FUTURE BACHELORS' INFORMATION CULTURE IN THE AREA OF PRESCHOOL EDUCATION

Information and communication technologies tend to penetrate into diverse spheres of our life, science, education and manufacturing, which requires corresponding knowledge and skills to be used purposefully; there is also a need to form future specialists' information culture. Mastering information and communication technologies as well as computer use seem to be an integral part of students' training.

There are represented theoretical substantiation and results of the experimental verification of the methods aimed at forming information culture of the the future bachelors majoring in preschool education. The interpretation of of the notion "information culture" given by different scientists is analyzed. It is affirmed that the problem of the formation of the future bachelors' information culture in the area of preschool education has been insufficiently elaborated.

The main stages of the experimental research (stating, forming, controlling) which presupposed the study of the state designating formation of the future bachelors' information culture in the area of preschool education as well as the methods aimed at the facilitation of its formation efficiency are described in the article. There have been defined the criteria and indices designating formation of the future bachelors' information culture in the area of preschool education (value- and content-oriented with the indices: information awareness, information activity, information readiness; profession- and activity-targeted with the indices: skills aimed at obtaining information from various sources; skills aimed at adapting and interpretation of information; skills aimed at adequate and complete conveyance of information; creative-reflexive with the indices: abilities for creative thinking, abilities for independent thinking, abilities for reflection). The formation levels of the future bachelors' information culture in the area of preschool education (high, intermediate, basic) have been characterized. The diagnostic methods enabling the designation of the manifestation degree of the indices have been proposed; the system of their assessment has been elaborated. The generalized results of the stating experiment according to the described levels have been represented. To raise a formation level of the students' information culture within experimental groups there have been elaborated and conducted a seminar-workshop and a training class «Opportunities of information-communication technologies in the development of students' creative activity and cognitive independence».

A controlling stage of the experiment involving the students of both experimental and control groups was conducted in order to verify the efficiency of the elaborated forming methods. There were used the same diagnostic methods at this stage of the research as at the stating stage. The results of the controlling experiment which prove the efficiency of the proposed forming methods are represented in the article. The perspectives of the further research in the framework of this problem are seen in the elaboration of the pedagogical conditions facilitating the formation of the future bachelors' information culture in the area of preschool education.

Key words: information culture, future bachelors in the area of preschool education, criteria, indices, formation levels of information culture, efficient formation of information culture.

Подано до редакції: 16.09.2016 р.

Рекомендовано до друку: 01.10.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор Е. Е. Карнова